

ЗАСТОСУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ ВИКЛАДАЧІВ ТЕХНІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТІВ

Н.Є. Твердохлебова
м. Харків, Національний технічний університет
“Харківський політехнічний інститут”
natatv@kpi.kharkov.ua
ten@ic.kharkov.ua

Характерною ознакою сучасної парадигми освітньої системи є поширення особистісно орієнтованого підходу, спрямованого на розвиток творчих можливостей людини, критичного мислення, вміння приймати рішення у складних професійних та соціальних умовах. Тому практично у всіх розвинутих країнах світу у ході реформування систем освіти зроблений поворот у розвитку педагогічних технологій з основною метою розвитку уміння самостійно здобувати потрібну інформацію, виділяти проблеми й шукати шляхи їхнього раціонального вирішення, критично аналізувати одержувані знання і застосовувати їх для рішення нових задач [1]. При всьому різноманітті технологій навчання (діалогічних, проблемних, модульних) реалізація педагогічних функцій залишається за викладачем.

На відміну від викладачів вищих навчальних закладів педагогічного профілю, які мають вищу педагогічну освіту, збагачену особистим досвідом викладання у школі і досвідом педагогічних досліджень в аспірантурі, викладачі багатьох університетів технічного профілю не мають професійної педагогічної підготовки, а є фахівцями різних предметних областей, не орієнтованих на професійну діяльність у сфері вищої освіти. Тому виникає об'єктивна необхідність у спеціальній науково забезпеченій педагогічній підготовці і перепідготовці фахівців технічного профілю, які здійснюють педагогічну діяльність у вищому навчальному закладі.

За даними Ю.Г. Фокіна, науковими основами професійної психолого-педагогічної перепідготовки фахівців непедагогічного профілю повинні стати закономірності, що впливають на об'єкти і процеси у сфері освіти, відомості про актуальні для викладача психологічні процеси, явища і закономірності засвоєння студентами змісту вищої освіти, що враховують особливості вже сформованого професійного мислення фахівців, які освоюють викладання у вищому навчальному закладі, особливості становлення професійних якостей студентів у конкретній предметній області [2].

Із впровадженням в освітній процес нових педагогічних і інформаційно-комунікаційних технологій викладач вищої технічної школи повинен опанувати функції консультанта, радника, вихователя. Це потребує від нього спеціальної педагогічної підготовки, високого рівня педагогічної культури, реалізації педагогічних інновацій.

Системою, яка може забезпечити реалізацію потреби у професійному педагогічному вдосконаленні й формуванні педагогічної культури викладача, на нашу думку, є дистанційне навчання – один зі шляхів реалізації безперервної освіти. Ми розглядаємо дистанційне навчання як форму, що використовує у взаємодії і взаємодоповненні різні технології навчання, кращі традиційні та інноваційні засоби, що забезпечують доставку основного обсягу матеріалу; інтерактивну взаємодію у процесі навчання; надання можливості самостійної, парної і групової роботи; контроль та оцінювання навчальних досягнень протягом всього процесу навчання. Основними перевагами дистанційного навчання для викладачів є можливість підвищувати кваліфікацію без відриву від основної діяльності, вільний графік навчання, насичений і швидкий зворотний зв'язок з тьютором і одногрупниками.

Співробітниками Проблемної лабораторії дистанційного навчання Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут” на базі навчального освітнього середовища “Веб-Клас ХПІ” [3] створено дистанційний курс “Основи педагогіки” (<http://dl.kpi.kharkov.ua/technet1/>). Курс є ведучим у системі загальнопедагогічної підготовки вчителів різних навчальних закладів. Мета курсу – озброєння викладачів знаннями основ сучасної педагогічної науки, основами педагогічних умінь і здібностей, формування ціннісного ставлення до педагогічної діяльності, допомога у проєктуванні, плануванні, розробці, організації та удосконаленні навчального процесу, підвищення педагогічної культури та гуманітарно-інтелектуального рівня.

Застосування даного дистанційного курсу в педагогічній підготовці викладачів технічних університетів передбачає впровадження діяльнісного підходу; самокерування навчанням; глибинне розуміння навчального матеріалу, що підвищує почуття самовпевненості і поваги й забезпечує умови для поширеного інформаційного пошуку, обміну педагогічним досвідом; умови плідного співробітництва і спілкування учасників навчального процесу. Під час дистанційних занять від викладачів потрібно не стільки засвоєння навчального матеріалу, скільки створення власних результатів – гіпотез, досліджень, складання правил, конструювання моделей, тобто формування відповідних педагогічних умінь.

Для ефективного управління навчальним процесом у дистанційному курсі “Основи педагогіки” створено адаптивну модель дій тьютора, яка враховує цілі, методи, результати навчання. Управління навчальним процесом здійснюється за допомогою:

- навчальної інформації (формування педагогічних знань);
- організації навчальної діяльності (формування педагогічних умінь, ціннісного ставлення до педагогічної діяльності);
- підтримки або забезпечення якості навчального процесу завдяки контрольно-коригуючій підсистемі (формування здібностей до саморозвитку і самовдосконалення);

- спілкування, у тому числі, організації співпраці у малих групах (формування культури педагогічного спілкування, творчих умінь).

Викладачі виступають активними учасниками навчального процесу, їхня роль не обмежується сприйняттям і самостійним осмисленням матеріалу. Навчальна діяльність передбачає здійснення викладачами практичних дій: відповідей на запитання, виконання практичних завдань, вирішення педагогічних ситуацій. У дистанційному курсі застосовані такі види педагогічних ситуацій:

1. Ситуація-проблема, яка являє собою опис реальної проблемної ситуації. Метою є знаходження рішення ситуації.

2. Ситуація-оцінка, яка описує положення, вихід з якого вже знайдений. Мета – провести критичний аналіз прийнятих рішень, сформулювати мотивований висновок із приводу представленої ситуації та її рішення.

3. Ситуація-ілюстрація, що представляє ситуацію, пояснює причини її виникнення і описує процедуру рішення. Мета полягає в проведенні аналізу рішення.

4. Ситуація-попередження, що описує застосування вже прийнятих раніше рішень, у зв'язку з чим ситуація носить тренувальний характер, слугить ілюстрацією до тієї або іншої теми. Метою є аналіз даної ситуації.

Викладачі, які підвищують рівень своєї педагогічної підготовки, навчаючись у дистанційному курсі “Основи педагогіки”, мають можливість за своїм розсудом дозувати спілкування з інформацією, одногрупниками і тьютором. Використання у дистанційному курсі різних видів ділових бесід, переговорів у малих групах, ділового листування, консультацій значно сприяє удосконаленню навчального процесу, кращому сприйняттю і розумінню викладачами навчального матеріалу, формуванню комунікативних умінь.

Традиційні навчальні методи трансформовані у дистанційний курс таким чином, що доповнені новими умовами навчального середовища (табл. 1).

Таблиця 1.

Методи організації навчання, застосовані у дистанційному курсі
“Основи педагогіки” з метою педагогічної підготовки
викладачів технічних університетів

Метод	Сутність та призначення	Мета застосування
Інформаційне викладення навчального матеріалу на сайті курсу	Логічно завершений, науково обґрунтований і систематизований виклад окремих тем заняття, що визначають напрямки, зміст і характер самостійної та групової роботи	Формування основ педагогічних знань
Індивідуальні практичні	Поглиблення, узагальнення і закріплення знань, застосу-	Формування вмінь самостійно працювати з інфор-

<i>Метод</i>	<i>Сутність та призначення</i>	<i>Мета застосування</i>
завдання	вання їх при вирішенні тематичних практичних завдань самостійно	мацією, розвиток наукового мислення
Групові практичні завдання	Груповий аналіз змісту завдання, підготовка й обговорення пропозицій щодо його вирішення	Формування вмінь конструювати взаємовідносини з учасниками навчального процесу, прогнозувати їх результативність, аналізувати і здійснювати рефлексію діяльності колег, залучати їх до аналітичної діяльності, розвиток комунікативних умінь
Дискусії	Обговорення тематичних питань	Активізація спілкування, комунікативної культури, виховання педагогічного такту
Самостійна робота	Самостійне засвоєння навчального матеріалу, пошук додаткових джерел інформації з теми	Розвиток умінь самостійно і творчо мислити, здобувати нові знання і використовувати їх на практиці
Аналіз конкретних ситуацій	Розгляд та вирішення педагогічних ситуацій різних видів	Формування вмінь критичного аналізу ситуацій та їх рішень
Мозковий штурм	Письмове висування учасниками групи максимальної кількості гіпотез по вирішенню завдання за відведений час	Розвиток творчих умінь, формування професійно-орієнтованого мислення
Консультації	Отримання відповіді на окремі теоретичні чи практичні питання, з'ясування теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування	Розширення, поглиблення й деталізація педагогічних знань, формування вмінь вносити корективи у зміст педагогічної діяльності відповідно зміненим задачам

Слід зазначити, що у дистанційному курсі “Основи педагогіки” викладачі мають змогу вибрати для себе, для своєї особистої діяльності найбільш цікавий та ефективний з їхньої точки зору навчальний метод. Цим підтверджується варіативна властивість побудови, організації і проведення курсу, сприяння формуванню свободи вибору стратегії навчальної діяльності як особистісного мотивованого процесу.

Необхідними умовами успішного проходження дистанційного курсу “Основи педагогіки” є відповідний рівень мотивації викладачів, рівень пра-

цездатності, уміння самостійно отримувати необхідну інформацію, виокремлювати проблеми та шукати шляхи їх раціонального вирішення, вміння критично аналізувати отримані знання і застосовувати їх у професійній діяльності.

Доступність викладення матеріалу у дистанційному курсі в поєднанні з високим рівнем мотивації отримання знань та дружньою атмосферою співробітництва надають можливість усім учасникам групи набути необхідних педагогічних умінь при виконанні того чи іншого виду діяльності, а також опанувати потрібними для його виконання педагогічними знаннями. При цьому учасники не тільки освоюють педагогічну реальність, навчаючись дистанційно, але одночасно створюють нові формули та способи власної педагогічної діяльності.

Отже, процес впровадження дистанційного навчання у систему педагогічної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації викладачів технічних університетів здатний забезпечити новий, більш високий рівень їх післядипломної освіти, підвищити освітньо-професійний рівень і рівень педагогічної культури.

Література:

1. Дистанционное обучение: Учебное пособие / Под ред. Е.С. Полат. – М.: Владос, 1998. – С. 47-61
2. Фокин Ю.Г. Преподавание и воспитание в высшей школе: Методология, цели и содержание, творчество: Учеб.пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Издательский центр “Академия”, 2002. – 224 с. – С. 5.
3. Савченко Н.В. Особенности виртуальной учебной среды “Веб-Класс ХПИ” // Інформатизація освіти України: стан, проблеми, перспективи: Матеріали третьої міжнародної науково-методичної конференції. – Херсон, 2005. – 96 с. – С. 92-93.